

Симпозіум українців у Чехії

Оксана Єременко (Суми),

Наталія Зубець,

Валентина Кравченко (Запоріжжя)

Початок нового навчального року в системі вищої освіти — традиційний час для проведення міжнародних наукових конференцій у європейських університетах. 12 років тому у чеській Моравії в одному із найстаріших навчальних закладів у республіці Оломоуцькому університеті імені Ф.Палацького (УП) під егідою Міжнародної Асоціації українців та Чеської асоціації українців було започатковано симпозіуми українців Середньої та Східної Європи. Організатором цих наукових форумів стала секція україністики кафедри славистики Філософського факультету УП. Ідея проведення конференції належить професору кафедри славистики УП, доктору філологічних наук, колишньому науковому працівникові Інституту мовознавства імені О.О.Потебні НАН України Йозефу Андершу, якого керівництво Філософського факультету УП два десятиліття тому запросило на роботу у зв'язку з відкриттям у виші нової славистичної спеціальності — "українська філологія". Оломоуцькі симпозіуми українців (ОСУ) стали одним із важливих заходів у науково-організаційній роботі кафедри славистики УП [5].

На сьогоднішній день уже відбулося шість таких наукових форумів, які збирали мовознавців, літературознавців, істориків, культурологів із багатьох європейських країн: Словаччини, Польщі, Росії, Німеччини, Італії, Австрії та усієї України — з Києва, Харкова, Одеси, Ізмаїла, Миколаєва, Запоріжжя, Донецька, Луганська, Львова, Івано-Франківська, Кам'янця-Подільського, Тернополя, Рівного, Луцька, Чернівців, Сум, Ужгорода, Житомира та інших міст. Обширна географія учасників цих форумів, актуальність розглянутих проблем засвідчують, що на оломоуцькі симпозіуми прагнуть потрапити багато науковців, які захоплюються славистикою. Спілкування на таких форумах з колегами-славистами, по-перше, дозволяє подивитися на рідну мову, літературу, культуру з іншого боку, допомагає осмислити нові тенденції сучасності в умовах, коли наука прагне до європейськості, по-друге, на таких зібраннях з'являється можливість обмінятися думками, поспілкуватися з багатьма українознавцями, яких не завжди можна зустріти на "внутрішніх" конференціях, по-третє, доповіді учасників друкуються до початку триденного симпозіуму, що дає змогу не тільки заздалегідь ознайомитися з

ними, а й подискутувати з колегами, позаяк у збірнику подано й електронні адреси авторів.

Історичний І Оломоуцький симпозіум українців з назвою "Україністика на порозі нового століття і тисячоліття: проблеми мови, літератури і культури" відбувся 2001 року і був присвячений 10-ій річниці незалежності України. Та важливість його позначена ще й тим, що ХХІ століття названо ЮНЕСКО епохою багатомовної особистості та поліглота. Усі наступні симпозіуми були присвячені одній глобальній темі — "Сучасна україністика: проблеми мови, літератури і культури". Видано 6 збірок наукових статей, авторами яких стали учасники оломоуцьких симпозіумів. На конференціях обговорювались актуальні питання україністики в галузях культури, теорії мови, лінгводидактики, перекладознавства, фразеології, літературознавства тощо, розглянуто мовні процеси, що відбуваються в українській та чеській мовах як слов'янських.

Пригадується, як під час оформлення візи безсторонні працівники чеського консульства, не приховуючи цікавості, запитували, чому це філологи з України їдуть на україністичну конференцію до маленької Чехії. Наше заочне знайомство з цією європейською країною, з її історією, а надто — з науковими традиціями перед від'їздом, а потім і перебування в ній переконали у невідповідному виборі місця проведення міжнародних форумів українців.

Славистика та україністика — традиційні галузі в чехословацькій, а згодом — і в чеській науці. Старовинне місто Оломоуць (засноване в ХІІІ ст.) здавна відоме у світі як твердиня освіти і науки. Тут знаходиться один із найстаріших університетів у Чеській

Учасниці VI Оломоуцького симпозіуму українців, автори статті О. Єременко, Н. Зубець, В. Кравченко (зліва направо).

Республіці, що має 400-літню історію і який справив значний вплив на розвиток науки не лише в Моравії та Силезії (історичні регіони Чехії), а й в Австрії, Німеччині, Польщі, Скандинавії. У кінці XVIII ст. поблизу Оломоуця, у Градіску, жив і працював засновник славистики як науки Йозеф Добровський. Із того часу славистика вивчалась на теологічному факультеті місцевого Єзуїтського університету й у Становій академії, які стали базою для створення Оломоуцького університету [1, с.19].

У міжвоєнний і воєнний періоди ХХ ст. Чехословаччина була центром зарубіжної україністики, бо на її території функціонував ряд україністичних закладів (університет, педагогічний і політехнічний інститути, академія образотворчих мистецтв, музеї), виходило півсотні українських газет і журналів, діяло кілька десятків громадських організацій. В Оломоуці похований визначний чехословацький україніст повоєнного періоду І.Панькевич [3, с.7].

Сьогодні Оломоуцький університет носить ім'я Франтишека Палацького (із 1946 року) — відомого чеського історика, який один із перших почав вивчати чеську історію як історію самостійної держави, за що його названо "батьком народу". Нині цей навчальний заклад — важливий науковий і студентський центр у Чеській Республіці. На його семи факультетах навчається більше 10 тисяч студентів (кожен десятий мешканець міста — студент Оломоуцького університету), працює 1 тисяча викладачів [5]. Університет Палацького відзначається високим рівнем класичної європейської науки. У теперішніх умовах традиційні навчальні програми у ньому міняють на сучасні комбіновані, що дозволяє поєднувати різні предмети у межах навчального профілю.

Усі філологічні спеціальності знаходяться на Філософському факультеті (ФФ), який пропонує широкий спектр гуманітарних, соціальних, лінгвістичних і культурологічних наук. У навчальній діяльності факультет успішно застосовує систему кредитів. Філологічні спеціальності обслуговує одна з найбільших у Чехії кафедра славистики з підсекціями русистики, полоністики, а з 1999 року — україністики. До середини 90-х років ХХ століття українська мова викладалася студентам-русистам як друга слов'янська. Виникнення незалежної держави Україна, поживлення чесько-українських господарських, політичних і культурних зв'язків, підвищення статусу української мови як мови державної і міждержавного спілкування уможливили відкриття самостійної спеціальності "українська філологія" в провідних чеських університетах, у т.ч. — в Оломоуцькому УП [2, с.7]. Для акредитації нової спеціальності Фонд розвитку вищих навчальних закладів Міністерства освіти Чеської Республіки і Філософський факультет УП надали гранти, кошти яких було використано для створення відповідних навчальних програм і власних посібників зіставного чесько-українського плану, укомплектування секційної бібліотеки підручниками, словниками, монографіями і художньою літературою, доповнення фонотеки й відеотеки фонетичними вправами, літературним і фольклорним матеріалом, художніми та документальними фільмами, придбання різних візуальних засобів для проведення занять та комп'ютерної техніки, організації навчальних і пізнавальних практик у провідних українських університетах тощо.

Після акредитації спеціальності "українська філологія" в Міністерстві освіти Чеської Республіки 1997 року фахові дисципліни спочатку вивчались у комбінації з іншою спеціальністю (іноземна філологія, історія, філософія, соціологія, театрознавство), та вже більше 10 років кафедра славистики УП здійснює підготовку традиційних україністів. За цей період було прийнято на навчання близько 100 студентів, навчання яких проходить паралельно в мовознавчій і літературознавчій частинах [1, с.21]. Ліберальність у навчанні загалом в Університеті Палацького передбачає велику індивідуальну відповідальність студентів. Серед дисциплін, які вивчають майбутні україністи, — вступ до мовознавства, основи славистики і старослов'янської мови, історична граматики української мови, вступ до теорії перекладу, фонетика і фонологія, лексикологія, морфологія, синтаксис, типологія слов'янських мов (слов'янське речення), стилістика української мови; вступ до літературознавства, українська література ХІХ і ХХ ст., сучасна українська література; огляд культури, мовний етикет, українські реалії, праця з друком і ТБ, український фільм; історія України. На практичних заняттях чимало уваги приділяється фонетичним, граматичним, розмовним і перекладним вправам, тобто практичному курсу української мови.

Підготовку україністів на кафедрі славистики ФФ УП забезпечують власні викладачі, екстерни з провідних чеських університетів, а також періодично запрошені викладачі й науковці з Києва. Секція україністики займається не тільки педагогічною, науково-організаційною, а й науковою діяльністю. Тут дбають про підготовку власних наукових кадрів. Зараз у докторантурі (прирівнюється до української аспірантури) зі спеціальності "порівняльна слов'янська філологія" — чимало докторантів, колишніх випускників кафедри. Їх дисертації присвячені актуальним проблемам сучасної україністики. Так, Р.Мерзова досліджує зв'язки засновника славистики Й.Добровського з Україною, В.Гімерова розглядає творчість Григорія Сковороди в контексті європейського бароко, Р.Немець з'ясовує співвідношення вихідних і модифікованих дієслівних реченневих структур в українській мові в зіставленні з чеською, Г.Мольнарова аналізує слова англійського і німецького походження в українському субстандарті (у порівнянні з чеським і російським), предметом дослідження Е.Оплеталової стала структурно-семантична організація безособових речень в українській мові в зіставленні з чеською, Я.Габернала — неузгоджене означення в українському газетно-публіцистичному стилі (у зіставленні з польським, чеським та російським), А.Альтереві — румунські мовні запозичення в українській мові, А.Когутікової — сучасна жіноча проза в Україні та Чехії [1, с.27].

Професорсько-викладацький склад кафедри славистики чимало робить для подальшого розвитку україністики в Університеті імені Ф. Палацького. Враховуючи сучасні потреби суспільства, зв'язані з прискореним розвитком галузей економічного спрямування, правової системи, туризму, поряд із традиційною українською філологією набуває актуальності нова бакалаврська спеціальність — українська мова з орієнтацією на господарсько-правові сфери і туризм — розрахована на три роки і включає філологічну (основну) та економічну